

tim, VII, 126), Zehebî de Kabîsa'nın reddedilecek bir rivayetinin bulunmadığını söylemiştir (A'lâmü'n-nübelâ, X, 135).

Küfeli zâhidlerden olan ve yöneticilerden uzak kalmayı tercih eden Kabîsa'nın günümüze ulaşmayan *et-Tefsîr* adlı eserinden Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân*'ında faydalandığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 403; Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Vasiyullah), I, 386; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), I, 371; III, 435; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, I, 322; VII, 126-127; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 473-476; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VII, 182-183; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, X, 130-135; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 383-384; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 111, 116-117; VIII, 347, 349; a.mlf., *Hedyü's-sârî* (Sa'd), s. 436; *Keşfü'z-zunûn*, I, 456; Fuat Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar*, İstanbul 1956, s. 283-284; a.mlf., *GAS*, I, 40-41; Mustafa Fayda, "Âmir b. Sa'saa", *DİA*, III, 67; Ahmed Nedim Serinsu, "Dülefler", *a.g.e.*, X, 21.

ABDÜLKADİR ŞENEL

KABİSA b. ZÜEYB

(قبیصة بن ذؤیب)

Ebû Saîd (Ebû İshâk) Kabîsa b. Züeyb b. Halhale el-Huzâi el-Kâ'î (ö. 86/705 [?])

Muhaddis ve fakih, tâbiî.

8 (629) yılında Medine'de doğdu. Mekke ve civarında yaşayan Huzâa kabilesinin Kâ'b b. Amr kolundandır. Babası Medke fethinde bulunan ve Hz. Peygamber'in kurbanlıklarına bakmakla görevlendirilen bir sahâbî idi. Kabîsa doğunca Resûl-i Ekrem'in huzuruna getirildi. Hz. Peygamber de onun zeki ve şerefli bir kişi olacağını müjdeledi. Resûlullah'ın vefatında yaşı küçük olduğu için sahâbî sayılmamıştır. Hulefâ-yi Râşidîn döneminde Medine'de bulundu ve Ebû'd-Derdâ, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre gibi sahâbîlerden ilim öğrendi. Bir ara çocuklar için bir okul açtı ve burada öğretmenlik yaptı; Emevî Halifesi Abdülmelik b. Mervân da muhtemelen ilk eğitimini bu okulda aldı. Abdülmelik b. Mervân Medine divanı başkanlığına tayin edilince (40/660) Kabîsa ve arkadaşları Abdülmelik'in de iştirakiyle Medine mescidinde ilmî toplantılar yaparak başta hadis ve fıkıhla ilgili meseleler olmak üzere birçok konuyu tartıştılar. Abdülmelik'in halife olmasına kadar (65/685) devam eden bu meclislerde ilmî kişiliği ön plana çıkan Kabîsa, Medine'nin önemli fakihleri ve çok fetva veren âlimleri arasında yer aldı; Zeyd b. Sâbit'in hükümlerini en iyi bilen kişi olarak tanındı.

Harre Vak'ası'nda (63/683) bir gözünü kaybetti.

Abdülmelik b. Mervân'ın Dimaşk'a yerleşmesinden sonra onun daveti üzerine Dimaşk'a gitti. İlmî çalışmaları yanında siyasi faaliyetlere de katıldı. Abdülmelik'in yanına izinsiz girip çıkabilen birkaç kişiden biri oldu. Hilâfet mührü ve bir ara beytümâlin sorumluluğu kendisine verildi. Kabîsa gizli yazışmaları yapar, halife gelen mektupları açıp gözden geçirir, gerekli gördüklerini ona sunar; giden mektuplar da onun kontrolünden sonra mühürlenirdi. Halife dinî konularda ve çeşitli meselelerin çözümünde de onun görüşüne başvururdu. Hz. Peygamber'in minberini Medine'den Dimaşk'a nakletmeyi, kardeşi Abdülaziz'i devre dışı bırakıp kendi oğullarını veliaht tayin etmeyi düşündüğü halde onun karşı çıkması üzerine bunlardan vazgeçti. Kabîsa, halife üzerindeki nüfuzunu kullanarak valilerin zulmüne uğrayan Saîd b. Müseyyeb gibi birçok muhaddis ve fakihî baskılardan kurtarmış, İbn Şihâb ez-Zührî gibi âlimleri halife ile tanıştırmak bunların yönetim üzerindeki etkinliğini arttırmaya çalışmıştır. İshak ve Saîd adlarında iki oğlu olan Kabîsa 86 (705) yılında Dimaşk'ta vefat etti ve orada defnedildi. Onun 87, 88 ve ya 89'da (708) öldüğü de zikredilmiştir.

Hadis otoriteleri tarafından sika kabul edilen ve rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Kabîsa tefsire dair görüşleri ve fetvalarıyla da tanınmıştır. Rivayetlerinin bir kısmını mürsel olarak Hz. Peygamber ile Ebû Bekir'den, büyük bir kısmını da başta Hz. Ömer olmak üzere Ebû'd-Derdâ, Bilâl-i Habeşî, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hüreyre, Ubâde b. Sâmit, Hz. Âişe ve Ümmü Seleme gibi sahâbîlerden nakletmiştir. Kendisinden oğlu İshak, İbn Şihâb ez-Zührî, Mekhûl b. Ebû Müslim, Recâ b. Hayve ve Ebû Kılâbe el-Cermî gibi âlimler rivayette bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 176, 229, 230, 233-234, 236; VII, 447; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 174-175; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 447, 547, 586; Taberî, *Târîh*, Beyrut 1411/1991, III, 209; İbn Düreyd, *el-İştikâk*, s. 468-470; İbn Hibbân, *es-Sikât*, V, 317-318; İbn Hazm, *Aşhâbü'l-fütüâ mine's-şahâbe ve min ba'dihim* (Cevâmî'u's-sire içinde, nşr. İhsan Abbas - Nâsirüddin Esed), Kahire, ts., s. 331; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), III, 1272; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 382-383; a.mlf., *el-Kâmil*, III, 464; IV, 513, 520; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 282-283, 424, 425; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 346-347; Abdüssettâr eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muhaddişin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, IV, 18-29.

MEHMET EFENDİOĞLU

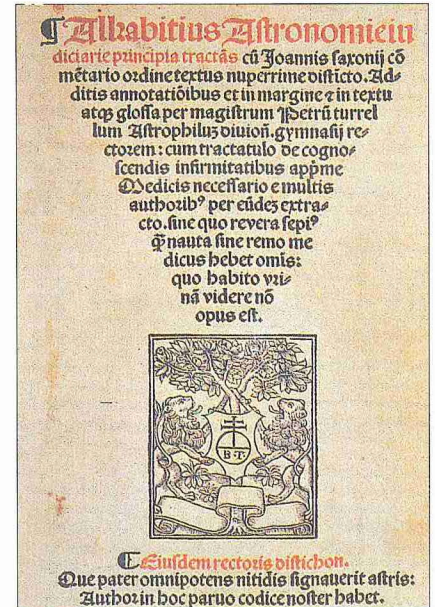
KABİSİ (القبيصة)

Ebû's-Sakr Abdülaziz b. Osmân b. Alî el-Hâşimî el-Kabîsî (ö. 380/990'dan sonra)

Matematik âlimi, astronom ve astrolog.

Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları koluna mensuptur; Musul'un doğusundaki Kabîsiye beldesinde doğup büyüdüğü için bu nisbeye taşır. Ortaçağ Avrupası'nda Alcabitus veya Alchabitus adıyla tanınır. Doğum ve ölüm tarihleriyle hayatına dair bilgi bulunmadığından biyografisini yazarken ancak kaynaklarda ve kendi eserlerinde rastlanan bazı ipuçlarından faydalanılabilmektedir. Kabîsi'den ilk söz eden İbnü'n-Nedîm onu, "Öklid'in *Uşûlü'l-hendese*'sini Arapça'ya çeviren matematikçi, tabip Saîd b. Ya'kûb ed-Dimaşkî'nin öğrencisi ve zamanımızda Batlamyus'un *el-Mecisîf*'sini okutan âlim" diye tanıtır (*el-Fihrist*, s. 265). Bazı Batılı araştırmacılar, yine İbnü'n-Nedîm'in Kabîsi'yi Musul'da kütüphanesinin zenginliğiyle ünlü matematikçi-astronom Ali b. Ahmed el-İmrânî'ye (ö. 344/955) yakın gösteren ifadesinden ve İmrânî'nin *Kitâbü'l-İhtiyârât* (*De electionibus horarum*) adlı eserinde Ka-

Kabîsi'nin *el-Medhal ilâ şinâ'ati ahkâmî'n-nücûm* adlı eserinin Latince tercümesine Joannes de Saxonia tarafından yapılan serhin ilk sayfası (Lyons 1521-1523)

bisi'ye atfta bulunmasından onun İmrânî'nin yanında öğrenim gördüğü kanaatine varmışlardır (Ullmann, s. 332; DSB, XI, 226). Dinî ve edebî ilimler yanında matematik, astronomi ve felsefe eğitimi alan Kabîsî, Hamdânî emîrlерinden Seyfûddeve Ali'nin (944-967) himayesine girmiş ve onun ölümüne kadar hizmetinde kalarak yazdığı eserlerin çoğunu kendisine ithaf etmiştir; hatta bu emîrin gök kuşağı (kavsi-kuzah) hakkında söylediği beş beyitlik şiirin aslında Kabîsî'ye ait olduğu ileri sürülür (İbn Hallikân, III, 401-402). Kabîsî'nin, İbnü'n-Nedîm'in yukarıdaki ifadesinden ondan daha sonra öldüğü, yani İbnü'n-Nedîm'in ölümü için tahmin edilen 380 (990), 385 (995) veya 388 (998) tarihlerinde (DİA, XXI, 172) henüz hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Eserleri. 1. el-Medhal ilâ şınâ'ati aḥ-kâmi'n-nücüm. Kabîsî'nin en meşhur ve en önemli çalışması olup muhtemelen 337 (949) yılında yazılmış ve Seyfûddeve Ali'ye ithaf edilmiştir. Beyhakî, bunun Arap şiirindeki *el-Ḥamâse* gibi konusundaki eşsiz bir eser olduğunu söyler. Kabîsî'nin, kendinden önceki astrologların görüşlerini özetlediği beş bölümden meydana gelen kitabın birinci bölümü burçların aslı ve ânzîl etkileri, gökkürelerin bölümleri ve üçlü durumlarıyla gezegenlerin birbirlerine karşı konumları, ikinci bölümü yedi gezegen, özellikleri ve nelere işaret ettikleri, üçüncü bölümü gezegenlerin durumları ve birbirleriyle olan ilişkileri, dördüncü bölümü astroloji terim-

Kabîsî'nin *el-Medhal ilâ şınâ'ati aḥ-kâmi'n-nücüm* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Fatih, nr. 3439/20)

leri, beşinci bölümü de konularına göre yıldız falı tahminleri hakkındadır. Türkiye ve dünya kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası bulunan eser (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Fatih, nr. 3439/20, vr. 205^a-217^a, Yazma Başşıklar, nr. 1342, Hamidiye, nr. 856/2, vr. 89^a-114^b; diğer yazmaları için bk. Brockelmann, I, 399; King,

II, 699-700), 1144'te Johannes Hispalensis tarafından *Alcabitii liber introductorius* başlığıyla Latince'ye çevrilerek 1481, 1485, 1491 ve 1521 yıllarında Venedik'te yayımlanmıştır. Bu tercüme Cecco d'Ascoli (Francesco degli Stabili, ö. 1327), 1331 yılında Paris'te Joannes de Saxonia ve 1560'ta V. Nabod tarafından şerh edilmiş, muhtemelen yine bu çeviri 1362'de Pelerin de Pousse tarafından Fransızca'ya çevrilmiştir (DSB, XI, 226). **2. Şerḥu Kitâbi'l-Fuṣûl li'l-Fergânî.** Fergânî'nin *el-Mecisî'lî* den özetleyip kendi ilâve ve tenkitleriyle zenginleştirdiği *Cevâmî'ü Şîmi'n-nücüm* adlı sistematiک astronomi eserinin (geniş bilgi için bk. DİA, XII, 378) şerhidir. V. (XI.) yüzyılda istinsah edilmiş ve içerisinde beş adet geometrik çizim konulmuş olan bir nüshası İstanbul'da bulunan muhtemelen yine bu çeviri 1362'de Pelerin de Pousse tarafından Fransızca'ya çevrilmiştir (DSB, XI, 226). **3. Risâle fî imtiḥâni'l-müneccimîn.** Astronomi ve astrolojiye dair otuz soru ve cevaptan meydana gelen bu eser de Seyfûddeve Ali'ye sunulmuştur. Kabîsî'nin ilk teliflerinden olduğu sanılan kitabın iki nüshası günümüze ulaşmıştır (Şam Zâhiriyye Ktp., nr. 4871, vr. 66^b-72^a; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Mikât, nr. 447/1, vr. 1^b-11^a). **4. Naḳẓu risâleti 'İsâ b. 'Alî fî ibtâli aḥkâmi'n-**

Kabîsî'nin *Şerḥu Kitâbi'l-Fuṣûl li'l-Fergânî* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4832/16)

nücûm. *el-Medhal*'in giriş kısmından varlığı öğrenilen eserin Kâbisî'nin astrolojiyi eleştiren İbnü'l-Cerrâh İsâ b. Ali'ye verdiği cevapları içerdiği bilinmektedir; ancak bugüne kadar herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır. 5. *Risâle fi'l-eb'âd ve'l-ecrâmi's-semâviyye bi'l-burhân*. Astronomların güneşle ayın hacimleri ve dünyadan uzaklıkları konusundaki görüşlerini inceleyip geometrik deliller ve çizimlerle ispatlamaya çalışan eser Seyfûddeve Ali'ye ithaf edilmiştir; bilinen tek nüshası İstanbul'dadır (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4832/15, vr. 88^b-94^a). 6. *Risâle fi envâ'i'l-a'dâd ve tarâ'îk mine'l-a'mâl*. Yine Seyfûddeve Ali'ye ithaf ettiği bu eserinde Kâbisî matematikte en küçük tam sayıyı araştırmakta ve önce Öklid'in tam sayıların teşkili kaidesini verip ardından başlaşık sayılara geçerek Sâbit b. Kurre'nin teorisine göre $|P_n = (2^{n+1} - 1) + 2^n$, $P_n - 1 = (2^{n+1} - 1) - 2^{n+1}$, $Q_n = 2^{n+1} (2^{n+1} + 2^{n-2}) - 1$ formülünü oluşturmaktadır. V. (XI.) yüzyılda istinsah edilmiş tek yazma nüshası İstanbul'da bulunan eser (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4832/14, vr. 85^a-88^a), daha sonra Kerecî ve Abdülkâhîr el-Bağdâdî'ye etkileyerek İslâm matematiğinin daha önemli keşiflerine hizmet etmiştir (Rüşdî Râşid, s. 307-308).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Flügel), s. 265; Ali b. Zeyd el-Beyhakî, *Târîhu hükemâ'i'l-İslâm* (nşr. Memdûh Hasan Muhammed), Kahire 1417/1996, s. 106; Yâkût, *Mu'cemû'l-büldân* (Cündî), IV, 350; İbnü'l-Kıftî, *İhbârû'l-ulemâ* (Lippert), s. 64, 233, 409; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 401-402; İbnü'l-Ekfânî, *İrsâdû'l-kâşid* (nşr. Mahmûd Fâhûrî v.dğr.), Beyrut 1998, s. 67; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1642; Pertscher, *Gotha*, I, 117-118; Suter, *Die Mathematiker*, s. 57, 60-61; a.mlf., "Kâbisî", *IA*, VI, 30; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 399; *Hediyetü'l-'arîfin*, I, 578; Kadri Hâfız Tûkân, *Türâşû'l-'Arabi'l-'ilmî fi'r-riyâziyyât ve'l-felek*, Beyrut, ts. (Dârü's-şark), s. 341; Sarton, *Introduction*, I, 669; Sezgin, *GAS*, V, 311-312; VI, 208-210; VII, 170-171; İbrâhim el-Hürî, *Fihrisü mahtûâtî Dâri'l-kütübi'z-Zâhiriyye: 'İlmü'l-hey'e ve mülhâkâtüh*, Dımaşk 1389/1969, s. 22; M. Ullmann, *Die Natur und Geheimwissenschaften im Islam*, Leiden 1972, s. 332; D. Pingree, "al-Qabisi", *DSB*, XI, 226; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), IV, 22; D. A. King, *Fihrisü'l-mahtûâtî'l-'ilmîyyeti'l-mahfûza bi-Dâri'l-kütübi'l-Mısıriyye*, Kahire 1986, II, 10, 699-700; Rüşdî Râşid, *Târîhu'r-riyâziyyâtî'l-'Arabiyye beyne'l-cebr ve'l-hisâb* (trc. Hüseyin Zeynüddin), Beyrut 1989, s. 307-308; *Arabic Science and Medicine* (nşr. L. Parmoor v.dğr.), London, ts., s. 25-27; Mahmut Kaya - Sâmî Şelhub, "Fergânî", *DİA*, XII, 378; Nasuhi Ünal Karaarslan, "İbnü'n-Nedîm", a.e., XXI, 172.

CEMİL AKPINAR

KÂBİSİ

(القابسی)

Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Halef el-Meâfirî el-Kayrevânî el-Kâbisî (ö. 403/1012)

Mâlikî fakihî ve eğitimi.

6 Receb 324'te (30 Mayıs 936) Kayrevan'da doğdu. Kendisine dayandırılan bir rivayete göre sarığını Kâbisîler gibi saran amcası Kâbisî nisbesiyle anılınca aile de bu şekilde tanındı. İbn Nâcî'ye göre ise İbnü'l-Kâbisî künyesiyle de anılması babasının Kâbisli (Tunus) olduğu izlenimini vermekte, Kâbis yakınında bulunan Meâfirîn mevkii çağrıştıran Meâfirî nisbesi de bunu teyit etmektedir. Dolayısıyla babasının Kâbis veya Meâfirîn'den olup Kayrevan'a yerleştiği düşünülebilir. Meâfirîn'de halkın büyük ilgi gösterdiği bir mescide adı verilen Sîdî Ali ile Kâbisî aynı kişi olabilir (*Me'âlimü'l-îmân*, III, 134-135).

Tunus'ta Fâtîmî ve Zîrîler'in hâkimiyeti altında yaşamasına rağmen Kâbisî bu siyasî oluşuma direnen Mâlikî bir çevrede yetişti. İlk tahsilini Tunuslu âlimlerden yaptı. 10 Ramazan 352'de (2 Ekim 963) Doğu seyahatine çıktı ve ertesi yıl hac farızasını yerine getirdi. 357'de (968) Kayrevan'a döndü. Mekke ve Kahire'de hadis dinledi ve kıraat öğrenimi gördü. Sayıları otuz civarında olan hocaları arasında İbyânî, Derrâs el-Fâsî, Assâl, Ebû Zer el-Herrevî ve İbn Ebû Zeyd gibi âlimler vardır.

Gözleri görmeyen Kâbisî'ye not tutma ve eserlerini yazmada talebeleri yardımcı oluyordu. Mekke'de Ebû Zeyd Muhammed b. Ahmed el-Mervezî'den dinlediği ve yol arkadaşı Asîlî'nin kendisi için yazdığı *Şahîh-i Buḥârî*'yi Mağrib'de rivayet edip eserin yayılmasını sağladı. Hamza el-Kinânî'den rivayet ettiği *Sünenü'n-Nesâ'î*'yi de okutarak bu eserin de bölgede tanınmasına katkıda bulundu. Kendisinden kıraat, hadis ve fıkıh dersleri alan Mağribli ve Endülüslü öğrencileri arasında Ebû İmrân el-Fâsî, Berâzîlî, Dâni, Mekki b. Ebû Tâlib, Mühelleb b. Ebû Süfve gibi şahsiyetler bulunmaktadır.

Kâbisî'nin Kayrevan'da önceleri Kur'an ilimleri ve kıraat okuturken Şii idarenin bu husustaki sorularına muhatap olmak için hadis ve fıkıh üzerine yoğunlaştığı belirtilmektedir. Zamanla hadis ilimlerinde derinleşen Kâbisî fıkıh ve kelâm sahalılarında da eser verecek bir düzeye ulaştı. İbn Ebû Zeyd'in vefatından sonra

Kayrevan'da Mâlikî mezhebinin otoritesi haline geldi. Fikihî hükümleri İmam Mâlik ve talebelerinin ortaya koyduğu esaslara dayandıran İbnü'l-Mevvâz'ın *el-Mevvâziyye*'sini sadece rivayetleri derleyen diğer kaynaklara tercih ederdi. Dinî endişelerle fetva vermekten çekinen Kâbisî, bu makamda kendisinden daha lâıyk bir kimse bulunmadığını düşünenlerin baskısına direnemeyerek görevi üstlendi. Venşerîsî ve Bürzülî onun bazı fetvalarını nakletmişlerdir. Eş'ariyye'ye meyleden Kâbisî, Kayrevan'da yayılmasına katkıda bulunduğu bu mezhep için *Keşfü'l-makâle* adıyla bir eser kaleme almıştır. Kaynaklara göre 3. mezar kitabesine göre ise 26 Rebülâhîr 403 (22 Ekim veya 14 Kasım 1012) tarihinde Kayrevan'da vefat eden Kâbisî Bâbü'tünis Mezarlığı'na defnedildi (mezar kitabesi için bk. Ateş, sy. 6 [1992], s. 26).

Fâtîmî iktidarının meşruiyetini tanımadığı anlaşılın Kâbisî'nin devlet adamlarıyla görüşmemek, idarî merkezlere mümkün oldukça gitmemek ve oralardan kaynaklanan yiyecek ve içeceklerle el sürmemek gibi pasif tepkiler ortaya koyduğu rivayet edilmektedir. Kaynaklar onun takvâ ve kanaat sahibi, merhametli, hoşgörülü, cömert, zorluklara katlanan bir kimse olduğunu belirtmektedir. Kâbisî'nin mânevî gücünü gösteren birçok menkıbesinin bulunduğu ve talebesi Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Mâlikî'nin onun kerâmetleri hakkında bir eser yazdığı kaydedilmektedir. Rahmetullah Melîha da *Ebü'l-Ḥasan 'Ali b. Muḥammed b. Halef el-Kâbisî* adıyla biyografik bir çalışma yapmıştır (Bağdad 1963).

Eserleri. 1. *er-Risâletü'l-mufaşşala li-ahvâli'l-müte'allimîn ve aḥkâmî'l-mu'allimîn ve'l-müte'allimîn* (nşr. Ahmed Hâlid, Fransızca tercümesiyle birlikte, Tunus, ts.; nşr. Ahmed Fuâd el-Ehvânî, *et-Terbiye fi'l-İslâm ev et-ta'lim fi re'yi'l-Kâbisî* içinde, Kahire 1945, 1955, 1968, 1975; nşr. Abdülemîr Şemseddin, *el-Fikrû't-terbevî 'inde İbn Saḥnûn ve'l-Kâbisî* içinde, Beyrut 1405/1985). Bir eğitimci olarak ün yapmasını sağlayan bu eserinde Kâbisî, İbn Saḥnûn'un *Âdâbü'l-mu'allimîn*'inden büyük ölçüde yararlanmış. Ehvânî'nin geniş bir değerlendirmeye tâbi tuttuğu kitap, Süleyman Ateş ve Hıfzurhaman R. Öymen tarafından *İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (Ankara 1966). Hadis ehlinde olan fıkıhçıların usulüne uygun biçimde